

**STRATEGII ALE INTERVENȚIEI RECUPERATIVE COMPLEXE
A COPIILOR CU DIZABILITĂȚI AUDITIVE**

**STRATEGIES FOR COMPLEX RECOVERY INTERVENTION
FOR CHILDREN WITH HEARING DISABILITY**

*Natalia Ciubotaru, lector univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

*Natalia Ciubotaru, university lecturer
„Ion Creangă” SPU, Chisinau
ORCID: [0000-0001-5733-1802](https://orcid.org/0000-0001-5733-1802)*

CZU: 376.353.025

DOI: 10.46728/c.v1.25-03-2022.p146-151

Abstract

Strategies specific to the complex recovery intervention of children with hearing disabilities use both the methodology of modern education and the set of traditional methods, processes, procedures and means, by applying them in a manner as appropriate as possible to the instructional-educational context. The main educational goal in working with children with hearing disabilities is to form an effective way of communication, which will allow them to adapt very well to the life of the community and to offer independence. The development of verbal communication thus becomes the result of a collaborative participation carried out by the teacher together with the students, who complete the work plan with their own interests, desires for knowledge and intellectual activity.

Key-words: hearing disability, strategies, educational process, demutization, total communication, inclusion.

Problematika educației copiilor cu dizabilități auditive a devenit în ultimii ani o preocupare aparte în rândul specialiștilor din domeniul surdopsihopedagogiei. Apariția conceptelor de educație integrată și școală incluzivă a determinat modificări fundamentale în percepția actului educativ. Întreaga problemă a disfuncției senzoriale astăzi este preluată și aprofundată în multiple cercetări, accentul fiind pus pe rolul indispensabil al limbajului verbal în compensarea și dezvoltarea proceselor de cunoaștere, în formarea personalității persoanelor cu surditate și integrarea lor socio-profesională.

Actualitatea investigației, una dintre principalele schimbări care caracterizează procesul educativ al copilului cu dizabilități auditive este tendința actuală de a înlocui intervenția realizată în cadrul instituțional prin cea realizată prin intermediul familiei și prin strategii moderne accesibile tuturor actorilor implicați în procesul educațional. Această tendință se afirmă în special prin aplicarea principiului intervenției recuperative-complexe.

Conner remarcă faptul că importantă nu este metoda în sine, ci faptul de a nu transforma copilul deficient auditiv într-un “membru al unei subculturi de surzi” [6].

Relevantă este afirmația marelui savant Vîgotski L.S. asupra importanței pronunției ca latură externă a limbajului, dar și asupra faptului că imperios de necesară este realizarea dezvoltării generale a limbajului pentru a nu produce întâzieri în dezvoltarea generală și armonioasă a copilului [3].

În îndeplinirea acestor mențiuni, atât școlii, cât și cadrelor didactice le este necesar de a utiliza o metodologie specifică pentru formarea comunicării verbale și crearea posibilităților de învățare și dezvoltare a limbajului. Astfel de metodologii vizează formarea comunicării

verbale, care trebuie să pornească de la ideea că procesul de învățare se va baza pe limbajul semnelor, labiolectură și, într-o oarecare măsură, pe dactileme [8].

În prezent un *sistem inovativ de predare-învățare-evaluare* are la bază o concepție modernă referitor la învățare și o totalitate de utilaje și instrumente informaționale.

În același timp, sistemul se bazează pe conceptul de curriculum integrat și pe demersuri educaționale inter sau transdisciplinare, orientate de competențe specifice societății cunoașterii.

Indiferent de strategia utilizată în demutizare și în dezvoltarea comunicării, trebuie creată motivația intrinsecă pentru însușirea și dezvoltarea limbajului. În sens general, strategia poate fi definită ca „știința sau arta de a combina și coordona acțiunile în vederea atingerii unui scop”. Ea corespunde unei planificări pentru a ajunge la un rezultat, propunând obiective de atins și mijloace vizate pentru a le atinge [1]. Există o multitudine de metode pentru demutizare. Unele sunt metode generale de învățământ (demonstrația, modelarea, exercițiul, conversația), iar altele sunt metode speciale sau alternative/augmentative.

Direcții de realizare a compensării sânt:

- mobilizarea resurselor senzoriale intacte;
- interacțiunea analizatorilor;
- participarea fenomenelor mnezice;
- participarea formelor superioare de cunoaștere;
- mobilizarea atenției.

Tipuri de activități pentru dezvoltarea comunicării:

Conn și Richardson consideră că în mediul școlar se desfășoară trei **tipuri de activități pentru dezvoltarea comunicării:**

- activități asociate, în care nu există o structurare definitivă a diverselor componente ale activității de învățare;
- activități secvențiale, ce implică o suită definită de acțiuni;
- activități ierarhizate, în care diversele componente ale activității de învățare sunt organizate.

Învățătorul trebuie să utilizeze pe cât posibil o comunicare totală sau individualizată față de elevii cu dizabilități auditive, în care să fie evitate enunțurile imperative, sub forma de ordine și dialogul axat numai pe întrebări și răspunsuri [4].

Principala incapacitate indusă de dizabilitățile auditive este modificarea unor procese psihice, determinate de particularitățile limbajului și de limitarea comunicării interpersonale. Comunicarea este în primul rând o percepție. Ea implică transmiterea intenționată sau nu a informației. Comunicarea poate fi prezentată ca un proces prin care congenerii interacționează, în cadrul finalităților de supravețuire a grupului, prin mijlocirea unor semnale specifice. În același timp în care informația este transmisă, se produce o acțiune asupra subiectului receptor și un efect retroactiv asupra persoanei emițătoare. Limbajul nu este singura conduită în comunicare, aici intervin de asemenea mimica și gestul.

Cele menționate subliniază actualitatea unor cercetări tot mai profunde în domeniul comunicării totale. Termenul „*comunicare totală*” a fost propus de Roy Holcomb (1967) și diferențiază un adevărat univers educațional. Comunicarea totală pare a fi „*puntea*” care permite trecerea de la controversa – comunicare gestuală sau orală.

„Comunicare totală (Alois Gherguț, 2006) înseamnă folosirea tuturor tipurilor de comunicare, în ideea de a se completa reciproc și de a ajuta la corecta înțelegere a mesajului” [4].

Comunicarea totală include totalitatea limbajelor posibile:

- gesturi inventate de copil;
- limbajul gestual-formal;
- labiolectura;
- dactilemele;
- comunicarea verbală orală și scrisă (Sutcliffe, 1983).

În acest context însușirea limbii este scopul principal, iar interacțiunea plurifactorială a metodelor este o condiție importantă reușitei lui.

Dacă considerăm eficiența comunicării, atunci comunicarea totală este cu adevărat benefică datorită faptului că îi permite copilului cu deficiență de auz să utilizeze cea mai potrivită formă de comunicare și relaționare pentru el în orice situație dată [3].

Alte strategii sunt constituite dintr-un ansamblu sistemic și polimodal de metode, tehnici, strategii de învățământ și tipuri de organizare a activității, complementare care le vom prezenta în continuare.

Metoda Ling este considerată ca fiind una dintre cele mai eficiente metode de antrenament auditiv și datorită faptului că este secvențială, ordonată și consistentă. Vizează patru aspecte ale comunicării verbale: acuratețea, viteza, economia de efort (absența mișcărilor articulatorii exagerate) și flexibilitatea. Se dorește, prin această metodă, să se dezvolte la copil abilitatea de a-și controla vocea și de a utiliza caracteristicile suprasegmentale (tăria, intensitatea).

Metoda Rochester Această metodă îmbină folosirea simultană a limbajului verbal și a metodei dactilologice.

Quingley a constatat printr-o cercetare comparativă că preșcolarii instruiți prin această metodă obțin rezultate mai bune la probele de labiolectură, de citire și limbaj scris decât cei instruiți numai prin metoda orală a demutizării.

Sistemul Signed English conceput de H. Bernstein și colab. Folosește limbajul gestual structurat pe caracteristicile esențiale ale limbii, pe care copilul surd îl învață, reușind apoi, pe baza lui, să învețe mai facil să citească, să scrie și să vorbească în limba respectivă.

O serie de specialiști (Furth, H. Goldenberg) au deplasat accentul de pe rolul vorbirii pe rolul limbajului scris (mai ales în cazul preșcolarului începător), considerat, că și acesta, tot un limbaj natural, care poate fi învățat după metoda învățării limbilor străine (numai prin forma scrisă) [7].

Speech tracking este o modalitate de stimulare a abilității auditive fără interferențe semantice. Această metodă presupune prezentarea de către profesor (vorbitor) a unui text pregătit în prealabil, frază cu frază, într-o perioadă de timp prestabilită și repetarea de către copil (receptor) a ceea ce a auzit. Dacă răspunsul copilului este incorect, profesorul va aplica una dintre strategiile de corectare: repetarea cuvintelor, parafrizarea, utilizarea unor cuvinte cheie. Speech tracking-ul este o metodă de antrenament eficientă care permite exersarea recepționării vorbirii contribuind la îmbunătățirea percepției auditive, precum și a exprimării

verbale a copiilor. Materialul utilizat poate fi prezentat auditiv sau audio-vizual în funcție de abilitățile copilului de receptare a mesajului verbal (Plant, 2001) [2].

Nivelul fonologic are ca obiectiv principal generalizarea sunetelor care au fost exersate într-un anumit context prin includerea lor în comunicarea cotidiană realizată prin limbajul oral, ținând seama de faptul că diferitele aspecte ale limbajului oral, propice exersării achizițiilor sunt: conversația, narațiunea, descrierea, întrebările și/sau explicațiile.

La nivel fonetic sunt urmărite obiectivele:

1. obiectivul suprasegmental (se lucrează asupra tăriei apoi asupra intensității);
2. se produce corect fiecare vocală în mod izolat;
3. se repetă, în mod corect, fiecare vocală;
4. se elimină nazalizarea din pronunție prin exerciții specifice;
5. se selectează și se lucrează cu consoanele surde;
6. se lucrează ulterior cu consoanele sonore.

O altă strategie relevantă cu rezultate pozitive este **coarticulația** - fenomenul coarticulației se manifestă datorită influenței progresive sau regresive a unui sunet în timpul vorbirii. Există o multitudine de variații ale pronunției aceluiași sunet, condiționată de mediul fonetic în care apare. Pentru procesul demutizării, activitatea de predare-învățare a combinațiilor de sunete din cadrul limbii este tot atât de importantă ca și predarea fiecărui sunet în parte. În articularea sunetelor izolate se disting trei momente:

1. *tensiunea*, momentul în care organele aparatului fonator iau poziția necesară articulării sunetului respectiv;

2. *ținuta*, momentul în care organele de articulare își păstrează poziția adoptată și are loc emisiunea;

3. *destinderea*, momentul în care organele vorbirii părăsesc poziția de articulare și intră în repaus.

În coarticulație poate lipsi fie momentul inițial fie cel final. Sunetele inițiale din cuvânt au în general o situație mai bună decât cele finale, fiind pronunțate mai puternic.

De exemplu m și n final (ham, han) își pierd explozia când sunt situate pe ultimul loc. Pentru ridicarea gradului de inteligibilitate a pronunției, ținându-se seama de fenomenul coarticulației, structurile fonetice ale limbii se vor exersa în materiale verbale cu sens din diferite discipline școlare [2].

Terapia Snoezelen / camera senzorială polisenzorială. Camera de stimulare polisenzorială este un sistem prin intermediul căreia se poate aborda și atinge mediul copilului, prin stimulare senzorială activă și specifică, cu scopul general de a crește și de a menține bunăstarea lui.

Stimularea polisenzorială este o activitate care are loc într-o cameră cu iluminare și muzică specială pentru crearea unei atmosfere de relaxare. Sunt stimulate simțurile individuale ca: auzul, mirosul, vederea, simțul tactil și gustul și vine în ajutorul copiilor cu deficiențe de auz pentru a obține rezultate pe toate ariile: de comunicare, abilități cognitive, comportament adaptiv.

Terapia educațională complexă și integrată ce cuprinde șase module: Ludoterapia; Socioterapia; Terapie ocupațională; Ergoterapia; Artterapia; Kinoterapia. Aceste categorii, deși au fiecare în parte o anumită autonomie funcțională, se află într-o relație de interdependență continuă și reciprocă. Prin aceasta este marcat caracterul intermodular, ceea ce aduce după sine

o serie de considerații metodologice în organizarea și desfășurarea activităților educațional-terapeutice.

Fiecare categorie de terapie este un complex de tipuri, de acțiuni terapeutice care implică o abordare intradisciplinară între elementele consecutive. Abordarea intermodulară și intramodulară a programului educațional terapeutic conferă acestuia atât un caracter complex cât și unul integrativ, impunând ca activitățile educațional terapeutice să se organizeze și să se desfășoare în viziunea educației integrate. Aceasta, presupune o largă deschidere spre normalitate, ceea ce înseamnă a oferi copiilor cu dizabilități auditive modele și condiții de viață cotidiană cât mai apropiate de condițiile și modurile de viață obișnuite [7].

Strategii de suport pentru incluziunea copiilor cu dizabilități de auz vizează:

Spațiul – mediul fizic:

- Așezarea elevului în banca cea mai apropiată de masa învățătorului (maximum 3 metri);
- Verificarea prezenței aparatului auditiv (dacă i-a fost recomandat);
- Iluminarea încăperii, reglarea poziției față de lumină;
- Reducerea la minimum a zgomotelor din clasă.

Comunicarea:

- În cazul în care elevul utilizează un dispozitiv auditiv, profesorul trebuie să se asigure de funcționarea acestuia;
- Este recomandabil ca profesorul să discute de la distanța de 10 pași de la elevul care poartă un aparat auditiv;
- Să vorbească mereu cu fața la copil;
- Să nu se miște prea mult prin clasă, ca să permită citirea labială;
- Cadrul didactic trebuie să fie pregătit permanent pentru a repeta comentariile, întrebările sau răspunsurile unui anumit copil, pentru ca toți elevii să beneficieze de ceea ce se comunică;
- Este recomandabil de a dubla mesajul oral cu cel scris pe tablă.

Procesul educațional:

- Aplicarea metodelor intuitive: demonstrarea, prezentarea grafică, prezentarea imaginilor pentru ilustrarea conținuturilor de învățare, utilizarea TIC etc.;
- Organizarea clasei/grupului în semicerc: comunicarea simetrică, citire labială;
- Formularea clară și concisă a sarcinilor: repetarea sarcinilor, încurajarea permanentă;
- Repetarea sarcinilor
- Încurajarea permanentă [5].

Aflându-ne în era tehnologiilor informaționale nu putem să nu menționăm și despre programele online **ANIALMG DLMG** care reprezintă un dicționar online de limbaj mimico-gestual, un instrument care vine în ajutorul celor care doresc să învețe limbajul semnelor, cadrelor didactice care lucrează în învățământul special și al celor care doresc să devină interpreți în limbajul mimico-gestual românesc. Programul **ANIALMG AILG** care la rândul său inițiază și susține demersuri prin care cresc calitatea și răspândirea serviciilor de interpretare, contribuind astfel la posibilitatea ca persoanele surde să participe activ la viața socială și culturală a comunității în care trăiesc.

În concluzie consider că pierderea auzului afectează capacitatea unui copil de a-și dezvolta abilitățile de comunicare dar și dezvoltare psihică. Pentru a se stabili tipul potrivit de antrenament auditiv-verbal care să asigure creșterea eficienței intervenției se recomandă aplicarea diverselor exerciții utilizate în cadrul activităților didactice și corectiv compensatorii.

Strategiile intervenției complexe aplicate copiilor cu deficiențe auditive au un impact pozitiv asupra dezvoltării limbajului verbal. Utilizarea tuturor strategiilor/metodelor orale-auriculare-manuale permit dezvoltarea capacităților lingvistice și psihologice ale copiilor cu dizabilități auditive. Metodele descrise pot fi experimentate, adaptate și combinate pentru a atinge conceptul de învățare eficientă la copiii cu dizabilități auditive.

BIBLIOGRAFIE

1. ANCA, M. *Intervenții psihopedagogice în antrenarea funcției auditive verbale*. Cluj – Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2000. 156 p. ISBN 973- 595-087-1.
2. BONCEA, A. G. Strategii didactice moderne. Metode interactive de predare-învățare-evaluare, În: *Seria Științe ale Educației*, Nr. 3/2016, Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu. ISBN 978- 606-8229-05-8
3. CIUBOTARU, N., BODORIN C. *Psihopedagogia persoanelor cu dizabilități auditive*. Tipogr. UPS „Ion Creangă”, Chișinău, 2020. ISBN 978-9975-46-491-8.
4. GHERGUȚ, A. *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii de educație integrată*. Iași: Polirom, 2006. ISBN: 973-46-0397-3
5. *Împreună pentru familiile copiilor cu deficiență de auz*. Ghid de bune practice europene. Coordonatori: Piontchevici Zoe A., Chirteș G.R., Șerban I.L., Chira D.E. Editura Galaxia Gutenberg, Târgul Lăpuș, 2015. GRU-13-P-LP-369-CJ-FR.
6. OPREA, Crenguța-Lăcrămioara. *Strategii didactice interactive*. Ed. a II-a. București: EDP, 2007. ISBN 978-973-30-1695-3
7. ȘERBAN, I. L. *Strategii educaționale specifice în contextul dizabilității de auz*. Editura ASCR, Cluj-Napoca 2019. ISBN 978-606-907-043-6.
8. *Особый ребенок. Исследования и опыт помощи*. Научно-практический сборник. Выпуск 10, Теревинф, Москва, 2019. ISBN 978-5-4212-0597-5.

PARTICULARITĂȚILE DESENULUI LA COPILUL CU TULBURĂRI DIN SPECTRU AUTIST

PARTICULARS OF THE DRAWING FOR THE CHILD WITH AUTISTIC SPECTRUM DISORDERS

*Victoria Maximciuc, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

*Victoria Maximciuc, PhD, associate professor,
SPU „Ion Creangă”, Chișinău
ORCID: 0000-0001-7331-9133*

CZU:376.4.036

DOI: 10.46728/c.v1.25-03-2022.p151-155

Abstract

The article addresses the issue of research into the particularities of the plastic activity of children with autism spectrum disorders (ASD). Plastic activity with children with ASD is especially important for those with level 3 and 2 severities after DSM-V and contains several purposes. We can see few scientific papers in this field. This phenomenon is explained by the polymorphic impairment of mental processes, personality traits, diversity and inhomogeneity of this type of disability, the impossibility of applying projective tests that are traditionally